

Erzurum Yetiştirme Yurdunda Kalan Gençlerde Ruhsal Belirtiler Dağılımı *

İsmet KARAPINAR **

ÖZET

Bu çalışmada Erzurum Yetiştirme Yurdunda ve aileleri ile birlikte lise çağındaki erkek gençler arasında Symptom-Distress Check List-90-R (SCL-90-R) kullanılarak ruhsal belirti dağılımı açısından bir fark olup olmadığı araştırılmıştır. Sonuçlar ülkemizde yapılmış olan ve aynı ölçeğin kullanılmış olduğu benzer çalışmaların sonuçlarıyla karşılaştırılmış ve tartışılmıştır.

ANAHTAR KELİMELEER: Yetiştirme yurdu, Ergen, SCL-90-R, Ruhsal belirtiler

SUMMARY

In this study, it has been researched whether there has been a difference between the adolescents staying in Erzurum Orphanage and living with their parents on the point of the dispersing of mental symptoms by using SCL-90-R. Results were discussed and compared with the results of similar studies for which the same inventory was applied in our country.

KEY WORDS: Orphanage, Adolescents, SCL-90-R, mental symptoms

GİRİŞ

Gençlik çağı, insanoğlunun çocukluktan erişkinliğe geçişinde yer alan ve bedensel, ruhsal, toplumsal alanlarda çok çeşitli ve hızlı değişme ve büyümelerin rol oynadığı bir gelişme çağıdır. Bu çağda gelişim psikolojisi ve psikopatolojisi, hayatın hiç bir döneminde rastlanmayan ölçüde çok çarpıcı özellikler arzeder. Hızlı büyüme, cinsel dürtü artışı, benliğin tam olgunlaşmamış ve toplumsal yerin henüz kesinleşmemiş olması, aileye bağımlılığın sürmesi gibi sorunlarla yüklü fırtınalı bir çağ görünümü olan bu devre, ana-baba bağımlılığından kurtulma, cinsel kimliğini kabullenme, toplumda yerini araştırma ve mesleğe yönelme çabalarını da içine alır (11). Cinsel yeteneklerin kabarması, infantil ilişkilerin reddi, yetişkinlik iddiaları, özdeşleşme-özerklik ve sorumluluk çabaları, kimlik oluşturma ve bütün bunların ör-gütlenmesi ile uyum büyük çalkantılara yol açar.

Ancak bütün bu çalkantılar içinde genç insanda görülebilen bir sürü psikolojik sapma, geçici ve sağlıklı gelişimin öncü belirtileri olarak kabul edilir (14,6). Gençlik çağında görülebilen çeşitli yoğunluk-taki ruhsal belirtiler genellikle çoğul olmaktan çok bireysel, ciddi olmaktan çok dönemsel niteliktedir. Gençlerin belirtileri olumsuz çevre kurallarına bir tepki

ve uyum çabası olarak gelişmiş olabilir (13).

Ancak bu çağdaki ruhsal belirtilerin çoğunlukla geçici ve dönemsel nitelik taşımalarına karşın, hem kişilik ve ruhsal yapının örgütlenmesinin gerçekleştiği bir dönemde ortaya çıkıyor olmaları ve hem de ilerdeki kalıcı bozukluklara dönüşme ihtimalleri yüzünden ciddiye alınmaları gerekir. Bu yüzden koruyucu ruh sağlığı hizmetleri açısından gençlik kesimi önemli bir risk grubunu oluşturur. Toplam nüfusun yarısından fazlasını çocuk ve gençlerin oluşturduğu toplumumuzda, ruh sağlığı programı içinde gençlik konusunun nasıl öncelik taşıdığını vurgulamak gereksizdir. Ülkemizde yapılan bazı çalışmalarda bu konuya dikkat çekilmektedir (1, 4, 7, 8, 9).

Toplumumuzda lise yıllarına rastlayan orta-ergenlik dönemi, bütün ergenlik döneminin fırtına ve karmaşasının yoğunlukla yaşandığı bir dönemdir. Lise sonrası öğrenim ve meslek seçimindeki belirsizlikler bu dönemi bütün ergenlik çağı içinde özel bir konuma itmektedir.

Yetiştirme yurtlarında kalan Lise çağındaki gençler bu süreci aileleri olmaksızın, tek başlarına yaşamaktadırlar. Çocukluk ve ergenlik dönemlerinde, yaşlarına göre ruhsal örselenmelere daha fazla

(*) 27. Ulusal Psikiyatrik Bilimler Kongresinde tebliğ edilmiştir.

(**) Erzurum Numune Hastanesi Psikiyatri Servisi

maruz kalmışlardır. Ruhsal belirtiler gösterme ihtimalleri yüksek olan bu gençlik dilimi, birincil koruyucu ruh sağlığı hizmetleri içinde özellikle dikkat gerektiren bir kesimdir.

AMAÇ

Bu çalışmada, yetiştirme yurdunda kalan gençlerde, aileleri ile birlikte yaşayan gençlere göre ruhsal belirti dağılımının daha yoğun olduğu varsayılmış ve SCL-90-R kullanılarak Erzurum Yetiştirme Yurdunda ve aileleri yanında kalan lise çağındaki iki gençlik grubunun ruhsal belirtiler dağılımı karşılaştırılarak bu varsayımı destekleyecek sonuçların varlığı araştırılmak istenmiştir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışmamızın örneklem grubunu 1990-1991 döneminde Erzurum Yetiştirme Yurdunda kalan, 15-18 yaşlarındaki 55 erkek genç oluşturmaktadır. Ancak değişik nedenlerle çalışmada bulunmayan veya ölçeğin 18 maddesinden fazlasına cevap vermeyen deneklerin çalışma dışı bırakılmaları nedeniyle 45 denek çalışmaya alınmıştır (3). Denek grubunun yaş ortalaması 16.3'tür.

Çalışmanın kontrol grubunu Erzurum Lisesinden olasılıksız seçilen 2 sınıfın erkek öğrencilerinin tamamı olan 48 erkek öğrenci oluşturmaktadır. Kontrol grubu gençlerinin de yaşları 15-18 arasında olup, yaş ortalaması 16.0'dır.

de için bu seçeneklerin 0-4 arasında puanlaması biçiminde yapılmakta, bu puanların toplanması ile alt gösterge ve genel gösterge puanları hesaplanmaktadır.

Alt ölçek puanları, her boyutu içeren maddelerden alınan puanların toplamının o boyutu oluşturan madde sayısına bölünmesiyle elde edilmektedir. Ölçeğin asıl işlevselliğini sağlayan genel göstergelerden, Genel Belirti Düzeyi (Global Symptom Index: GSI), boş bırakılanlar hariç tüm maddelere yapılan puanlamaların ortalaması olup en önemli göstergedir. GSI'nin 1.0 üzerinde olması genelde bir psikopatoloji varlığına işaret etmektedir. Pozitif belirti Toplamı (Positive Symptom Total: PST) "hiç" seçeneğiyle işaretlenenler hariç diğer maddelerini ham sayı toplamı, Pozitif Belirti Düzeyi (Positive Symptom Distress Index: PSDI) ise "hiç" olarak işaretlenen haricindeki maddelerin puanlarının toplamının PST'ye bölünmesiyle elde edilmektedir.

Test, 9 alt grup ve 1 ek skaladan oluşmaktadır. Alt gruplar ve herbirindeki madde sayısı Tablo 1'de gösterilmiştir.

Ölçek ülkemizde değişik kesimler üzerinde uygulanmış olup, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır (2, 4, 5, 7, 9, 10, 12).

Çalışma grubu ve kontrol grubunu oluşturan deneklerin genel göstergelerinin aritmetik ortalamaları alınmış, iki ortalama arasındaki farkın önemlilik testine göre istatistiksel karşılaştırmaları yapılmıştır.

Tablo 1: SCL-90-R Alt grupların madde sayısı

Alt grup	Madde sayısı
1- Somatizasyon	12
2- Obsesif-kompulsif Belirtiler	10
3- Kişilerarası duyarlılık	9
4- Depresyon	13
5- Bunaltı (Anxiete)	10
6- Öfke-Düşmanlık	6
7- Fobik Bunaltı	7
8- Paranoid düşünceler	6
9- Psikotizizm	10
10- Ek Skala	7
Toplam	

Araştırmada gereç olarak Derogatis ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilen 90 maddelik Symptom check List-90-R kullanılmıştır (3). Ölçek, self-rating (kendi kendine puanlanan) bir listedir. Listedeki 90 maddenin her biri ruhsal veya bedensel bir belirtiyi içermektedir. Deneklerden madde için "hiç" "çok az" "orta derecede" "fazla" "çok fazla" seçeneklerinden birini işaretlemesi istenmektedir. Puanlama her mad-

BULGULAR

Araştırmada kullanılan test, denek ve kontrol gruplarına aynı zamanda uygulandı. Her genç için ruhsal belirti puanları ve daha sonra o gruba ait toplam ruhsal belirti göstergelerinin aritmetik ortalamaları alındı. Her iki grubun genel göstergelerden aldıkları ortalamalar Tablo 2'de verilmiştir.

α : 0.05 yanılma olasılığında iki grubun genel

gösterge puanlarının ortalamaları arasındaki fark GSI ve PST için anlamlı bulunmuştur. genel belirti düzeyi ve pozitif belirti toplam göstergeleri yetiştirme yurdunda kalan gençlerde daha yüksektir. Pozitif belirti düzeyi açısından iki grup arasındaki fark ise önemsiz bulunmuştur.

Yetiştirme yurdunda kalan ve kontrol grubu gençlerin SCL-90-R ortalama alt grup puanları ve bunların birbirine oranı Tablo: 3'te verilmiştir. Bütün Alt Gruplar için yetiştirme yurdunda kalan gençler

TARTIŞMA

Yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin ortalama GSI 0.88±0.07, kontrol grubundaki ergenlerin ortalama GSI ise 0.76±0.06 bulunmuştur. GSI ortalamaları 1.00'in üzerinde olduğunda patolojik kabul edilmekle beraber, değişik örneklem gruplarında, patolojik değerlerin örneklemin kendi ortalama ve standart kaymalarıyla ortaya çıkan normun esas alınarak tesbiti daha sağlıklı görülmektedir (2).

Bu yüzden orta-ergenlik dönemindeki sağlıklı bi-

Tablo 2: Yetiştirme Yurdu ve kontrol grubunda genel göstergelerin ortalama puanları

GRUPLAR	GENEL GÖSTERGELER		
	GSI: GENEL BELİRTİ DÜZEYİ	PST: POZİTİF BELİRTİ TOPLAM	PSDI: POZİTİF BELİRTİ DÜZEYİ
YETİŞTİRME YURDUNDA KALAN GENÇLER (n = 45)	0.88 ± 0.07	43.01 ± 3.28	1.71 ± 0.13
KONTROL GRUBU (n = 45)	0.76 ± 0.06	41.4 ± 3.88	1.56 ± 0.18
İki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi	t: 1.68 p<0.05	t: 2.28 p<0.05	t: 1.47 p<0.05

kontrol grubu gençlerine göre yüksek puanlar göstermektedirler. Alt gruplar için yetiştirme yurdu gençlerinin puanları 1.09 ve 1.67 kat arasında yüksektir. En büyük farklar fobik bunalıtı, öfke-düşmanlık ve somatizasyon alt gruplarında bulunmuştur.

reylerden oluşan örneklem ve kontrol grubundaki ortalama GİS değerlerin 1.00'den az olmasından çok, aralarındaki anlamlı fark dikkat çekmelidir. Aynı ölçek kullanılarak daha önce Doğan ve Göğüş (1987) tarafından Ankarada'ki yetiştirme yurtlarında kalan

Tablo 3: Yetiştirme Yurdu (X0) ve Kontrol Grubunda (X1) Ortalama Alt Grup Puanları ve bunların birbirine oranı (X0/X1).

Alt Grup	X0	X1	X0/X1
1- Somatizasyon	0.85	0.56	1.51
2- Obsesif-kompulsif belirtiler	1.04	0.95	1.09
3- Kişilerarası duyarlılık	1.33	1.10	1.20
4- Depresyon	0.97	0.73	1.30
5- Bunalıtı (Anxiete)	0.88	0.63	1.40
6- Öfke-Düşmanlık	1.04	0.70	1.58
7- Fobik Bunalıtı	0.72	0.43	1.67
8- Paranoid düşünceler	0.80	0.70	1.14
9- Psikotizizm	0.94	0.71	1.32
10- Ek Skala	1.22	0.94	1.29
GSI	0.88	0.76	1.30

Alt Grup	AX0	BX0	AX1	BX1	AX0/BX1	AX0/BX1
1- Somatizasyon	0.85	1.17	0.56	0.80	1.51	1.46
2- Obsesif-kompulsif belirtiler	1.04	1.00	0.95	1.16	1.09	1.38
3- Kişilerarası duyarlılık	1.33	1.76	1.10	1.25	1.20	1.41
4- Depresyon	0.97	1.55	0.73	1.02	1.30	1.52
5- Bunaltı (Anxiete)	0.88	1.44	0.63	0.84	1.40	1.71
6- Öfke-Düşmanlık	1.04	1.41	0.70	0.84	1.58	1.71
7- Fobik Bunaltı	0.72	1.09	0.43	0.62	1.67	1.76
8- Paranoid düşünceler	0.80	1.51	0.70	0.98	1.14	1.54
9- Psikotizizm	0.94	1.28	0.71	0.67	1.32	1.91
GSI	0.88	1.42	0.76	0.91	1.30	1.56

Tablo 4: Yetiştirme yurdu (AX0) ve Kontrol grubu (AX1) ortalama alt grup puanları ve bunların birbirine oranının (AX0/AX1) Doğan, Göğüş-1987 değerleri (BX0, BX1, BX0/BX1) ile karşılaştırması

erkek-kız 68 genç üzerinde benzer bir çalışma gerçekleştirilmiştir (4). Bu çalışmanın ve bizim yaptığımız çalışmanın sonuçları Tablo: 4'te karşılaştırılmaktadır. Doğan ve Göğüş'ün Yetiştirme Yurdu ve kontrol grubu denekleri için buldukları ortalama değerler ve bunların birbirine oranları bizim çalışmamıza göre yüksek değerlerdir (4).

Doğan ve Göğüş'ün örneklem grubunda erkek ve kız öğrenciler bulunmaktadır. Yaşları 16-19 arasındadır. Yaş ortalamaları ve deneklerin nasıl seçildiğine ilişkin bir bilgi ise kaynakta zikredilmemektedir. Dolayısıyla çalışmamızla aradaki farkın, bütün bu değişkenlerle ilgisi olabilir. Ayrıca yöresel ve ku-

rumsal farklılıklar da olabilir.

Tablo-5'de çalışmamızın sonuçları ile aynı ölçek kullanarak başka kesimlerde yapılmış çalışmaların sonuçları karşılaştırılmaktadır.

Bütün bu çalışmalarda sorunlu genç ve erişkinlerde SCL-90 puanlarının yükseldiği gözlenmektedir. Gençler üzerinde yapılan çalışmalar, alt gruplardan kişilerarası duyarlılık ve depresyon puanlarının yükseldiğini vurgulanmaktadır. Ayrıca bizim çalışmamızda öfke-düşmanlık alt grubunun puan yüksekliği dikkat çekmektedir. Yine tüm çalışmalarda ortak özellikli kadınlarda, erkeklere göre daha yüksek puanlar gözlenmektedir.

Tablo 5: Ortalama GSI ve alt puanlarının SCL-90 kullanarak yapılmış başka çalışmaların sonuçlarıyla karşılaştırılması.

Alt Grup	X0	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9
1- Somatizasyon	0.85	0.56	0.79	0.73		0.96	1.02	0.96	0.74	0.96
2- Obsesif-kompulsif belirtiler	1.04	0.95	0.81	0.17	1.17	1.56	1.34	1.00	0.83	0.86
3- Kişilerarası duyarlılık	1.33	1.10	1.32	1.34	1.10	1.60	1.11	0.96	0.82	1.15
4- Depresyon	0.97	0.73	0.99	1.02	1.11	1.61	1.18	0.90	0.77	1.11
5- Bunaltı (Anxiete)	0.88	0.63	0.86	0.85		1.28	1.04	0.89	0.68	0.80
6- Öfke-Düşmanlık	1.04	0.70	0.89	0.96		1.30	1.16	0.87	0.80	0.87
7- Fobik Bunaltı	0.72	0.43	0.77	0.49		1.81	0.61	0.57	0.40	0.58
8- Paranoid düşünceler	0.80	0.70	0.84	0.98	1.02	1.44	1.18	0.65	0.80	1.04
9- Psikotizizm	0.94	0.71	0.65	0.63		0.99	0.80	0.46	0.55	0.77
GSI	0.88	0.76	0.85	0.95	0.92	1.28	1.06	0.81	0.73	0.92

- X₀: Yetiştirme yurdunda kalan gençler
X₁: Kontrol grubu erkek lise öğrencileri
X₂: Kırpınar, İ., Kız Sağlık Meslek Lisesi öğrencileri 1990
X₃: Fidaner, C.: Kız Sağlık Meslek Lisesi öğrencileri 1985
X₄: Terakiye, G.: Hemşirelik Yüksek okulu öğrencileri 1989
X₅: Çuhadaroğlu, F.: Psikiyatrik Sorunlu Üniversite öğrencileri 1986
X₆: Dağ, İ.: Üniversite öğrencileri 1991
X₇: Doğan, O.: Sağlıklı kadın erişkinler 1989
X₈: Doğan, O.: Sağlıklı erkek erişkinler 1989
X₉: Öy, C.: Hükümlü erişkinler 1989

SONUÇ VE ÖNERİLER

SCL-90-R ile yaptığımız bu ruhsal belirtiler dağılımı çalışmasında, yetiştirme yurdunda kalan lise çağındaki erkek gençlerde, kontrol grubuna göre yüksek ruhsalbelirti puan ortalamaları elde ettik.

Doğan ve Göğüş'tün Ankarada'ki yetiştirme yurtlarında yaptıkları çalışmada da, ailelerin yanında kalan gençlere göre yetiştirme yurdu gençlerinde daha yüksek değerler elde edilmiştir.

Bu çalışmalar ve aynı ölçek kullanarak yapılmış diğer çalışmalar, yetiştirme yurtlarında kalan gençlerdeki ruhsal belirti temel gösterge ve alt grup puanlarının diğer gençler ve sağlıklı erişkinlerden yüksek olduğunu göstermektedir.

Ortaya çıkan bu sonuç, yetiştirme yurtlarındaki gençlerin ruh sağlığı hizmetleri açısından önemli bir risk grubu oluşturduğu varsayımımızı desteklemektedir.

Ergenlik ve ilk gençlik çağıının tüm çalkantı ve sorunlarını ailelerinden ayrı ve örseleyici durumlara karşın yaşamak zorunda olan bu kesim için destekleyici-çözümleyici etkinliklerin yapılması şarttır. Bu etkinlikleri esas olmak üzere gençlerdeki yüksek ruhsal belirti dağılım nedenlerini saptamaya yönelik başka bilimsel çalışmalara gerek vardır.

KAYNAKLAR

- 1- Çuhadaroğlu F : Üniversite öğrencilerinde psikiyatrik semptom dağılımı, 22.ulusal psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi, Marmaris, 1986.
- 2- Dağ İ: Belirti Tarama listesi (SCL-90-R)'nin Üniversite öğrencileri için güvenilirliği ve geçerliği, Türk Psikiyatri Dergisi, 2,1, 5-

12, 1991.

- 3- Derogatis LR, Rickeis K, Rock AF: The SCL-90- and the MMIP:A step in the valitation of a new self-report Scale, Brit, J. Pscyh, 128, 280-289, 1976.
- 4- Doğan O, Göğüş AK: Yetiştirme yurtlarında Symptom Check-List-90 (SCL-90) ile yapılan bir çalışma, Nöroloji-Nöroşirüji-Psikiyatri Dergisi, 4, 198-20, 1987.
- 5- Doğan O, Özbek H, Gülmez H ve ark: Kadınlarda Ruhsal Belirtilerin yoğunluğu, 25.Ulusal psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi, Mersin, 1989.
- 6- Feinstein CS: "Adjusment Reaction of Adolescence", in Comprahensive Textbook of psychiatry. ed Friedman et al, Vol. 2, sec. ed., Williams-Wilkins CO Baltimore, 1975, p: 2094-100.
- 7- Fidaner C,Fidaner H: SCL-90 Ruh sağlığı testinin uygulanması ve metodolojik serunlar, Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi, Bursa, 1985.
- 8- Kırpınar İ: Erzurum İl Merkezindeki Lise öğrencilerinde Depresyon ve diğer adölesans sonuçları üzerine bir araştırma, Basılmamış uzmanlık Tezi, Erzurum, 1983.
- 9- Kırpınar İ: Erzurum Kız Sağlık Meslek Lisesi öğrencilerinde ruhsal belirtiler Dağılımı, 28. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi, İzmir, 1990.
- 10- Öy C, Ünal Ş, Yurdakul M: Hükümlülerde ruhsal semptom taraması, 25. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi, Mersin,1989.
- 11- Öztürk O: Ruh Sağlığı ve Bozuklukları, Bayrak Matbaacılık, 1989 Ankara, s: 76.
- 12- Terakiye G: Hacettepe Üniv. Hemşirelik Yüksek Okulu öğrencilerinde Benlik saygısı ve ruhsal durum etkileşiminin değerlendirilmesi, 25.Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi, Mersin, 1989.
- 13- Yörtikoğlu A: Gençlik Çağı, Tisa Matbaası 1985, s:120.
- 14- Workman SL: "Pschiatric Disorders of Adolescence", in Amer. Handbook of Psych., ed. Aneti. S., Vol. 3, sec. ed., Basic Books, 1974, New York, p:617.